BİOLOJİ MÜXTƏLİFLİYİN DAYANIQLI İNKİŞAFINA DAİR

Səyyarə İbadullayeva

AR ETN Botanika İnstitutu, Bakı
ibadullayeva.sayyara@mail.ru

Çağımızda getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edən ətraf mühitin və biomüxtəlifliyin mühafizəsi və davamlı istifadəsi, biotəhlükəsizlik, biotexnologiya, nanobiotexnologiya, bioqaz – biodizel – bioemal zavodları, genom layihələri, bioinformatika və bioturizm kimi yeni sahələr bioloji müxtəlifliyi əhatə edir və bunlar biologiya elminə, dolayısı ilə bitkilər aləminə əsaslanır. Biologiya həyatın yaranmasından bəri necə inkişaf etdiyini, dünyada mövcud müxtəlifliyin yayılmasını, müxtəlifliyə təsir edən amilləri, canlı hadisələri araşdıran və bu elementlərin gələcək vəziyyəti haqqında proqnozlar verən bir elm sahəsidir. Bu səbəbdən bitkilər aləmi səhiyyə sektorundan ətraf mühitə və kənd təsərrüfatı sektorlarına qədər geniş bir sahədə tədqiqat və tətbiqləri əhatə edir.

Bu etimadın qurulmasına kömək edən şəffaf proseslər həyata keçirilməli və qeyri-monetar fayda əldə etmək üçün imkanların müəyyən edilməsi vasitəsilə maraqlı tərəfləri əhatə edən çoxsaylı kampaniyaların təşkili və birgə həyata keçirilməsinin vacibliyini qeyd etməliyik. Alimlər yerli biliklər və bu biliklərin necə istifadə ediləcəyi və faydaların necə paylaşılacağı barədə aydın şəkildə biomüxtəliflikdən istifadə edən şirkətlərdə treninqlər apara bilərlər, bunun üçün AMEA, AR ETSN və AR ETN ilə dövlət və özəl sektorlar arasında bilik mübadiləsinin təşviq edilməsi, yerli maraqlı tərəflərin əldə edilmiş nəşrlərə və nəticələrin digər formalarına adekvat şəkildə daxil edilməsinin təmini və mümkün olduqca açıq giriş kitablarının dərc edilməsilə dəstək olmalıdır.

Bunu təmin etməklə tədqiqatçı alimlərin nəticələrindən daha çox təşkilat faydalana bilər, hökumət isə öz biomüxtəliflik resurslarının davamlı inkişaf imkanlarından istifadə edən ekoloji cəhətdən dayanıqlı siyasətləri həyata keçirmək yollarını nəzərdən keçirə bilər. Beləliklə, bitkilərin və göbələklərin müxtəlifliyi, yayılması və istifadəsi ilə bağlı artan biliklərin töhfə verə biləcəyi problemləri müəyyən etmək və aktual problemlərin həlli yollarını axtarmaq üçün akademik, dövlət və özəl maraqlı tərəflər arasında əlavə əməkdaşlıqlar yaradılması ilə bioloji müxtəlifliyi qorumaq olar.

Biomüxtəlifliyin strategiyası üçün canlı və o cümlədən qurudulmuş bitki nümunələri və onlarla əlaqəli meta-məlumatların, bioloji nümunələrin, herbari fondlarında saxlanılan kolleksiyaların, biomüxtəlifliyin müvafiq şəkildə qorunması və davamlı şəkildə istifadə edilməsi üçün növlərin statusunun, sayının və coğrafi paylanmasının elm adamları tərəfindən tədqiqi hökumətə böyük dəstəkdir. Bununla belə, elmə hələ də naməlum olan çoxlu sayda bitki və göbələk növlərinin sənədləşdirilməsi və səciyyələndirilməsi kimi böyük vəzifəni nəzərə alaraq, beynəlxalq koordinasiyalar da zəruridir. Bunu nəzərə alaraq, biz bioloji müxtəliflik haqqında bildiklərimizi təkmilləşdirmək və gücləndirmək üçün Azərbaycanda ən az öyrənilmiş bölgələrdə qruplar yaradılaraq toplama fəaliyyətlərinə diqqət yetirməli və gələcəkdə təbii resursları daha effektiv öyrənmək, səmərəli və ədalətli istifadə etməyi öhdəlik götürməliyik.

Bitkilərin və göbələklərin müxtəlifliyi və paylanması haqqında biliklərə yiyələnmək, adekvat mühafizə və bərpa səylərini inkişaf etdirmək, iqlim və antropogen dəyişikliklərin təsirini qiymətləndirmək hədəflərinə çatmaq vacibdir.